

planRadix

kunstzinnig landschapsonderzoek vanuit de Achterhoek
nummer 6, mei 2014

Naar alle waarschijnlijkheid is de postmoderne ervaring van de waarheid van de orde van het esthetische en het retorische. De ervaring van het ware heeft een esthetisch karakter.

Gianni Vattimo
De transparante samenleving

Tot nu toe heeft [de mens] zich gedragen als de verbeteraar van de natuur, bijvoorbeeld met haar huidige ecologische projecten (...). Maar het is waarschijnlijk dat de natuur op een bepaald ogenblik zelf de beste vormen vindt voor haar eigen, effectieve re-organisatie.

De tekeningen in de grotten van Lascaux hadden in de tijd van hun ontstaan niets met schoonheid te maken, tenzij men aan het begrip schoonheid ook zijn toenmalige betekenis teruggeeft: een levensnoodzakelijke daad die de kwaliteit van het leven verhoogde door niet-rationele, niet-productieve middelen.

Clem Neutjens
Het Christendom in een postmodern perspectief

De cultuur, onze cultuur, kent alleen de pathos van de snelheid, ze droomt van de snelheid, zoals het landschap van de horizon. Maar voor het landschap is de horizon het beeld van de traagheid. Het droomt niet van progressie, het denkt aan traagheid, aan stilte en absorptie. Voor de cultuur is de snelheid een bevrijdingsenergie, een vermogen om de menselijke grenzen te overschrijden, een bespottelijke en pretentieuze inspanning. Hierin hebben de landschappen zich nooit verdiept. Zij doen geen beloftes aan zichzelf, zij zijn zelf utopisch. Wie wil er in hemelsnaam snel zijn?

Maurice Nio
Het ruwe materiaal van de psyche

Zolang je erin zit kun je niets met dit land. (...) Je moet erbij uit de buurt zijn om ermee te kunnen omgaan. (...) We kennen het land nu allebei. Als we het hebben verlaten, zouden we er iets mee kunnen doen.

John Williams
Butcher's Crossing

Begrijpen is mij onbekend. Men moet slechts zien en wachten.

Armando
Dagboek van een dader, 29 april

Nee, de Natuur is niet pluis. Desondanks vertoont zij grote schoonheid.

Idem, 2 september

Niet eerder dan woensdag 13-11-'13 komt L, zelfbenoemd en onbezoldigd projectleider van plan Radix, overdag een ree (*Capreolus capreolus*) tegen in het stroomgebied van de Heidenhoekse Vloed. Wel zag hij drie jaar geleden 's morgens een keer een roedeltje, om een uur of vijf, toen hij er met zijn zoon was om te filmen. Daarna niet meer.

L hoort geluid van brekende takjes. Werktuiglijk opzij kijkend ziet hij de ree vluchten in oostelijke richting, naar open veld. Niet iets wat een vluchtdier graag doet. De schrik van de ree voor L is groot, maar er is geen reëel gevaar. L doet geen vlieg kwaad. Nou ja, een vlieg slaat hij wel eens plat, maar veel groter moet het niet worden.

L ziet hoe het vluchtdier in de verte een heenkomen zoekt weg van een dreiging die niet bestaat. Door de afstand is niet duidelijk of de gekozen vluchtweg leidt naar het weiland van de dichtstbij gelegen boerderij (met de waakse hond op wiens kop 's avonds bij het vuur zwaar de hand van de baas rust). Of dat de ree voor het water kiest, door de stroom van de vloed naar ander kreupelhout. Het water staat hoog tussen de steile oevers - een weg die een mens slechts in blinde paniek zou nemen. Tenminste, dat denkt L, die nooit in doodsnood verkeerde.

Verderop kan L niet ontdekken waar de ree gebleven is.

Na anderhalf uur lopen is L weer terug op de plek waar de ree verdween. Het is de plek aan de rand van het kleine bosperceeltje bij Zaal 3 waar een vader onlangs een plantenbakje heeft neergelegd. Dat ligt er nog steeds.

Plots schrikt L op van het geluid van brekende takjes. Hij kijkt opzij en ziet het hippende achterwerk van een donker lijf (groter dan welke hond) tussen de boompjes verdwijnen. Het typerende witte pluimpje als een soort achterlicht - vreemd attribuut voor een schutkleurwezen. Is het dezelfde ree (die dan inderdaad de vloed is overgestoken)? Of een andere? Twee solitaire reeën vlak bij elkaar?

Het land is versnipperd.

L begrijpt er niets van dat de reeën in zo'n miniem snipperstukje kreupelhout ongezien kunnen leven. Insecten, kleine vogels, muizen of mollen, ja. Maar complete reeën, dat is lastig en verdomd kundig.

L tuurt over het plantenbakje van de vader de bosrand in om te zien waarheen de ree vlucht. Maar het is niet te zien. De ree is in het niets verdwenen.

Met bête verbazing staart L in het halfdonker van de bosschages. Dan valt zijn blik op een grote groep hoge varens die hem van tussen het opschot intens groen en onaangedaan aankijkt. Zo schichtig als de ree er vandoor ging, zo onverzettelijk dekken deze planten haar aftocht.

L voelt zich betrappt en onwelwillend bekeken. Alsof hij op een groep Papoea-krijgers is gestuit. Hij realiseert zich beschaamd dat hij zich geïntimideerd voelt door een stel planten. Hij denkt aan de dichtregel: Er zijn varens die aanzien geven.

L voelt duidelijk; hier heersen andere wezens dan de mens.

Later veilig thuis psychologiseert L dit tot: daar heersen andere wezens ván de mens.

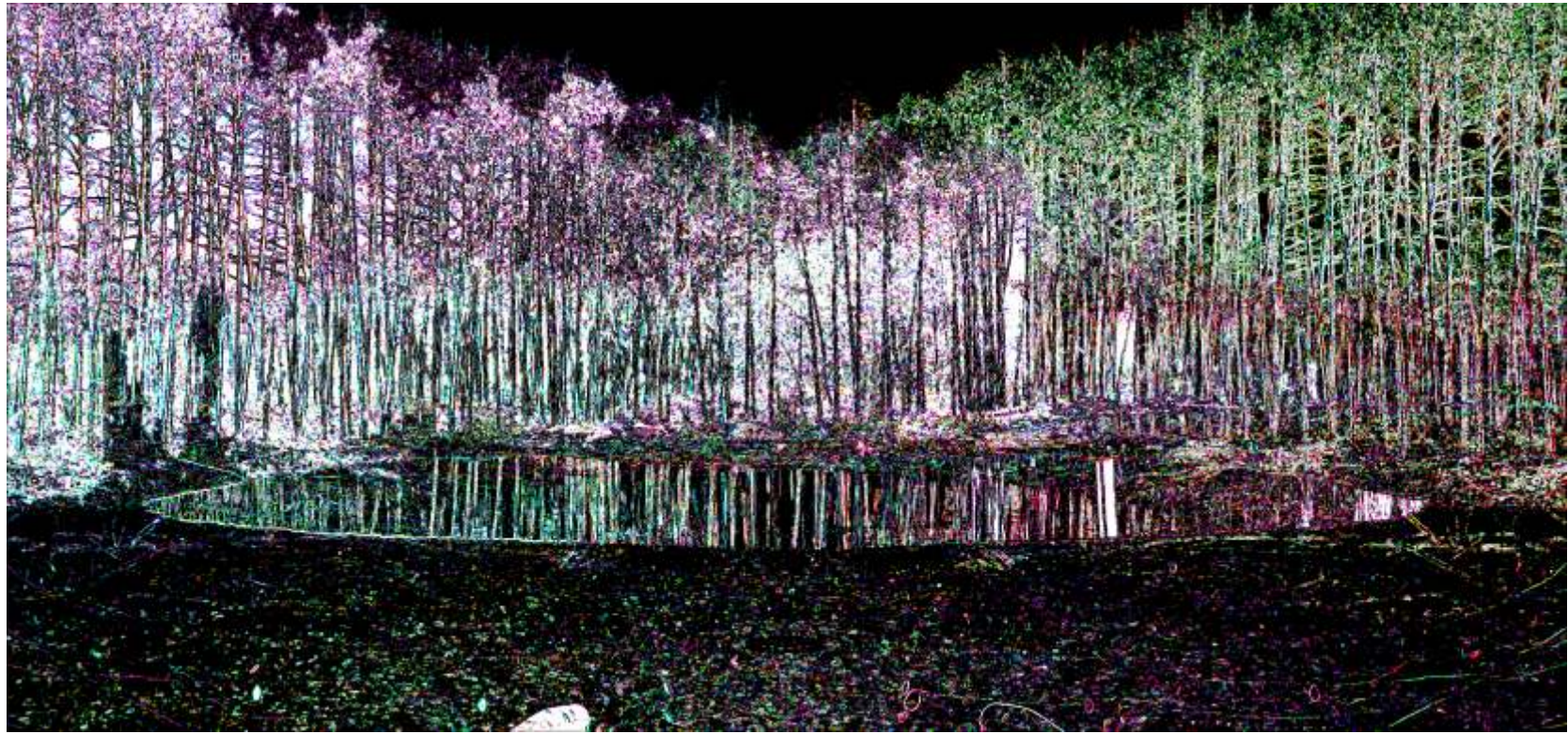
Immers, A: de ree had van L feitelijk niets te vrezen.

Dus B: de ree vluchtte voor zichzelf; voor dat deel van zichzelf dat zich voorstelt opgevreten te worden.

In de ontmoeting is L enigermate de ree geworden en de ree L. Zij hebben elkaar opgenomen.

Ware L jager en had hij de ree gegeten, dan gold dit nog nadrukkelijker. Maar de werking is dezelfde.

Op de plek in het wezen waar die werking huist, zijn prooi en jager één. Samen vormen zij aldus het meta-wezen van hun systeem.

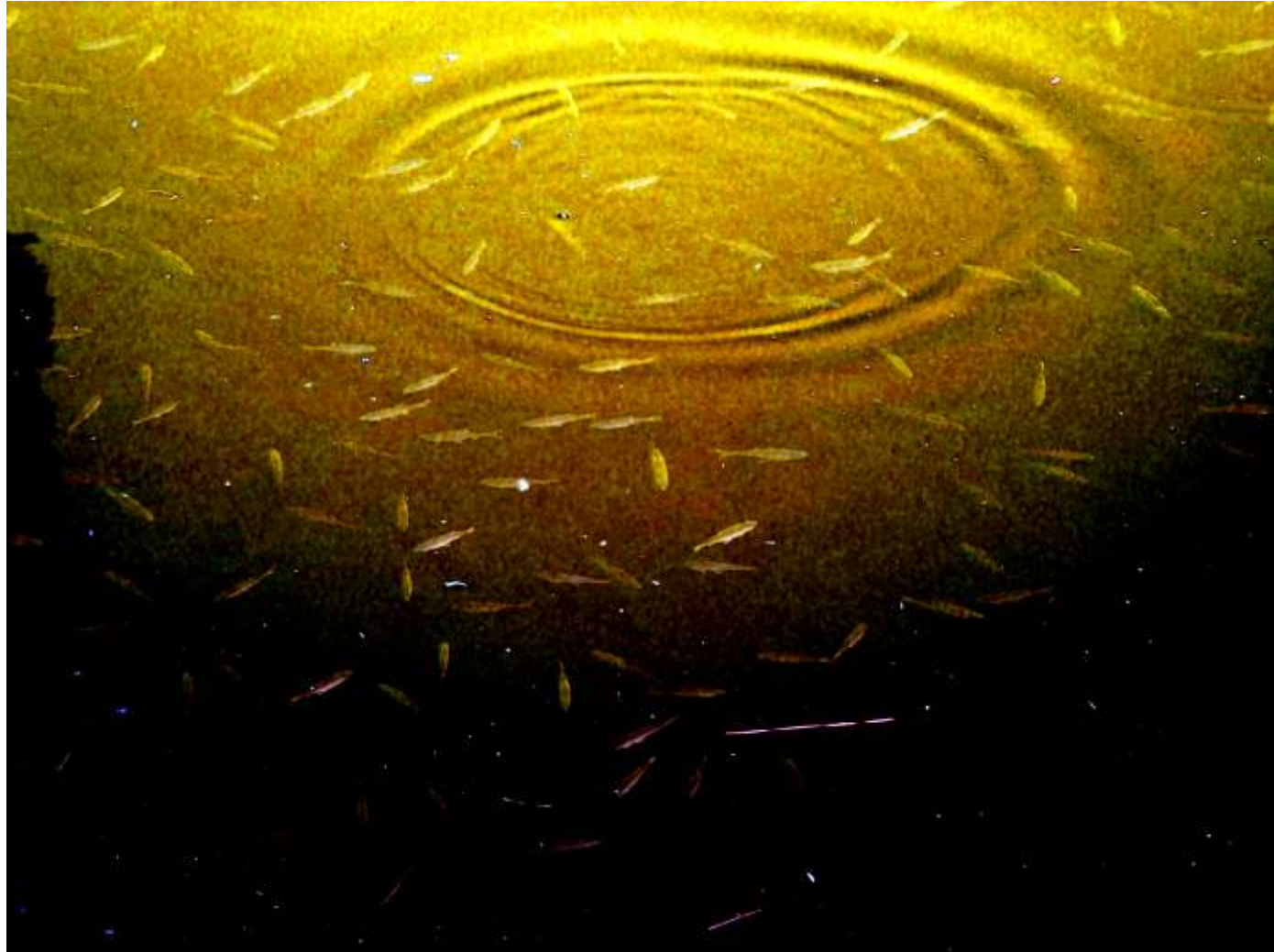

Het systeem (de natuur, zo u wilt) moge één zijn. Maar in de levens van de geïncarneerde onderdelen - onderdanen - speelt het eigen lot een doorslaggevende(r?) rol.

Zowel in de prooi als in de jager schuilt fundamentele angst voor het wisselen van de rollen.
De angst om van vretende mens tot vluchtdier te worden. Of wellicht zondiger nog: van vluchtdier tot vretende mens.

Het mag ergerlijk klinken, dit halfzachte gefilosofeer, maar na de ten hemel schreiende treurnis van de vorige eeuw is er reden tot overpeinzing van iedere aard.

Sinds 6-11-'13 herinnert het plantenbakje van de vader in Zaal 3 hieraan.

L loopt in het stroomgebied van de Heidenhoekse Vloed en denkt - of eigenlijk denkt hij niet - net zo min als zo velen - hij hoopt - of eigenlijk hoopt hij niet - al zijn verwarde flarden gepeins zijn slechts poginkjes tot hoop. Vooruit, laten we het bidden noemen, waarom niet - hij bidt, zoals zo velen - ook al bidt hij natuurlijk niet echt zoals de ware gelovigen, omdat hij - dom als zo velen - denkt dat god antropomorf moet zijn om in te kunnen geloven. En, laten we wel wezen, een antropomorfe god is bespottelijk.
Zijn er eigenlijk wel ware gelovigen?
Waarom is Spinoza niet bekender in dit land van ongelovigen?

Maar goed. Laten we voor het gemak dus maar zeggen dat het bidden is wat L doet.

Opnieuw. L loopt langs de Heidenhoekse Vloed en hij bidt.

Hij bidt dit:

Misschien zijn er wegen om met ons schandalige verleden om te gaan. God-met-de-vuile-handen, god-van-de-bloeddorstige-mens, god-in-het-diepst-van-onze-gedachten, god-van-ons-schandalige-verleden-zoals-ons-heden. Ga toch weg. Hou toch op.

Terwijl hij aldus bidt, veert zijn tred op de zachte, vruchtbare grond, inhaleert hij de frisse lucht, ziet hij de statige hemel boven de soldateske berken en stroomt het glasheldere water van de Heidenhoekse Vloed naar de IJssel (zoals men weet de mooiste rivier van Nederland).

L, het halfzachte monnikje in zijn bij elkaar gefantaseerde eenmansmonasterium, breviert er z'n boeltje aaneen.

En er is vrede.

Er is ook oorlog. Maar dat is nu even elders.

Hier ervaart L de Onrustige af en toe vrede.

Ondertussen gaat het gevecht tussen de elkaar verdrukkende microben, planten, insecten en dieren natuurlijk gewoon door. Er is en wordt op onvoorstelbare schaal geleden, meestentijds anoniem. Zo anoniem dat de constatering een cliché is.

Dat vindt L verontrustend en verwarrend, maar hij kan er weinig aan doen. Hij is nu eenmaal de Heilige Franciscus niet. Als L vermanend tot de planten en dieren spreekt, luistert er niemand. En ook het charisma van een werkelijk leider der mensen ontbeert hij.

Plan Radix zal de wereld niet redden. Plan Radix is beschamend ineffectief en onbelangrijk. Om niet te zeggen anoniem. (Een vluchtdier dus)

Berusting, ook al zoiets.

De dingen simpel houden - velen streven ernaar, maar het is een onnatuurlijke neiging. Zelfs de simpele cel is bij nader inzien al verdraaid ingewikkeld. De kleine celdelen onderhouden een delicaat evenwicht en dragen (zomaar cadeau) mooie, lange, onbegrijpelijke namen. Bij voorbeeld het Endoplasmatisch Reticulum, zowel in ruwe als gladde vorm aanwezig, het Mitochondrium en het Golgi-apparaat. Dat klinkt als vanuit een ver, mythisch land. Toch zit het in veelvoud in ons.

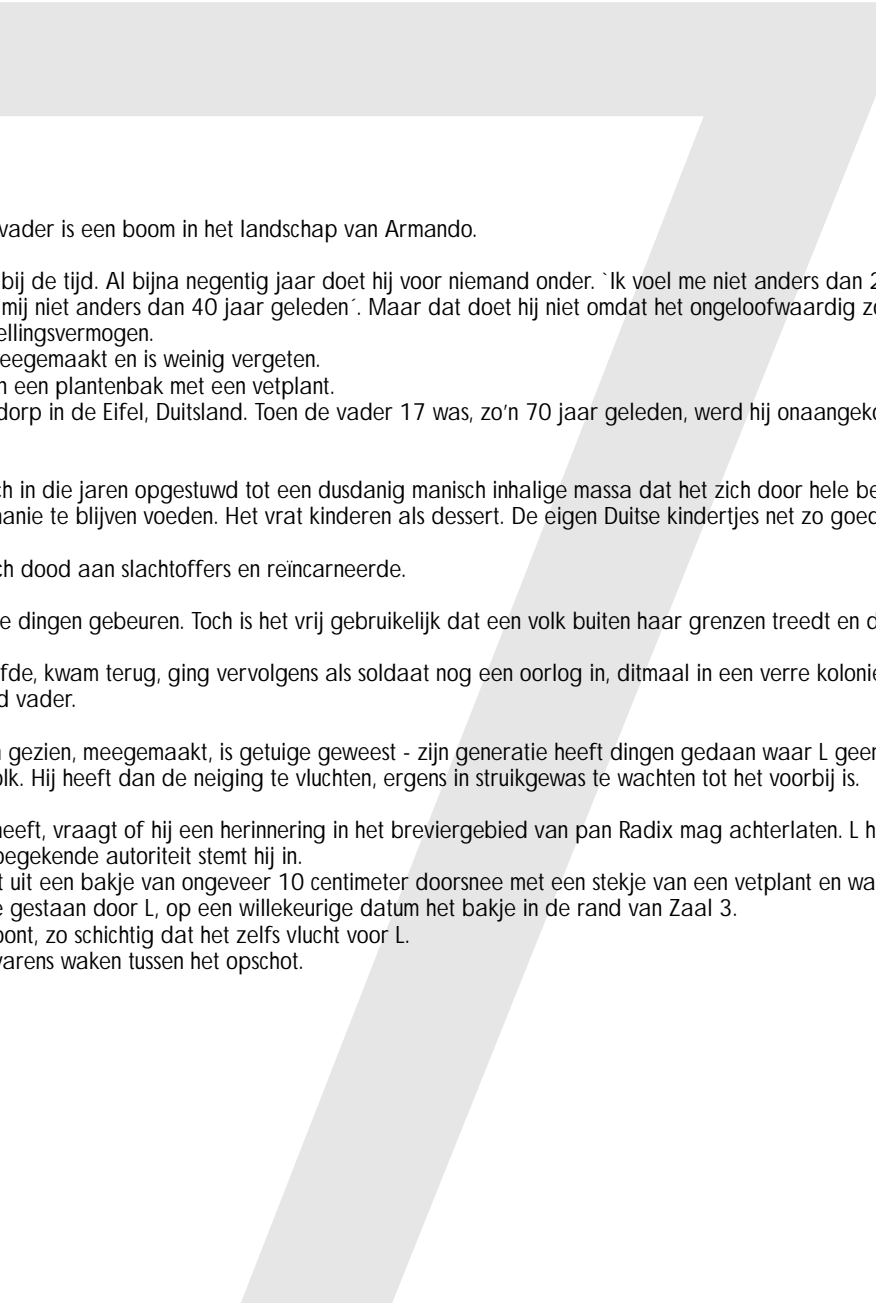
Om enig contact met de eenvoud te herwinnen zet L des zondagmiddags een stukje Satie op via de computer.

Gymnopédie. Wat zou dat zijn? L denkt aan de gymzaal uit zijn jeugd en ruikt het mengsel van rubber vloer, oud zweet en sporttaswasgoed. Hij herinnert zich de wrat op zijn teen, vermoedelijk opgelopen van de douchevloer daar. De huisarts haalde die met indrukwekkend rokende stikstof weg nadat L's enkele weken durende zelfgeplaste ochtendurinebehandeling niet werkte.

Gnossienne. Het zal wellicht, vermoedelijk zelfs, niets met gnosis te maken hebben. L verraadt dit kleine moment van rust met zijn onrust over de zojuist opgekomen vraag en googelt 'gnossienne'. En zie: Satie heeft het speciaal uitgevonden om zijn nieuwe compositie mee aan te duiden, vermoedelijk omdat hij geïnteresseerd was in het gnosticisme. Maar misschien ook niet. Het kan ook slaan op Knossos en de mythe van de Minotaurus. Deskundologen zijn het vaak oneens.

L gaat weer in zijn luisterstoel zitten en hoort opnieuw de stilte tussen de tonen. Hij weet dat hij de zojuist verworven Satie-feitjes morgen al niet meer zal weten. Simpelweg vergeten.

L heeft een vader. De vader is een boom in het landschap van Armando.

De vader is oud maar bij de tijd. Al bijna negentig jaar doet hij voor niemand onder. 'Ik voel me niet anders dan 20 jaar geleden', zegt hij. Hij kan net zo goed zeggen, 'Ik voel mij niet anders dan 40 jaar geleden'. Maar dat doet hij niet omdat het ongeloofwaardig zou klinken. De werkelijkheid is immers vaak krasser dan het voorstellingsvermogen.

De vader heeft veel meegemaakt en is weinig vergeten.

Hij heeft op zijn balkon een plantenbak met een vetplant.

De plant komt uit een dorp in de Eifel, Duitsland. Toen de vader 17 was, zo'n 70 jaar geleden, werd hij onaangekondigd bij zijn ouders uit huis gehaald om er te werken als slaaf.

Het Duitse volk had zich in die jaren opgestuwd tot een dusdanig manisch inhalige massa dat het zich door hele bevolkingen heen moest vreten om haar boulimineuze megalomanie te blijven voeden. Het vrat kinderen als dessert. De eigen Duitse kindertjes net zo goed als de Rotterdamse jongen die de vader toen nog was.

Het Duitse volk vrat zich dood aan slachtoffers en reincarneerde.

Het is vreemd dat zulke dingen gebeuren. Toch is het vrij gebruikelijk dat een volk buiten haar grenzen treedt en de individuen verdeelt in vreters en vluchtdieren.

Het vaderkind overleefde, kwam terug, ging vervolgens als soldaat nog een oorlog in, ditmaal in een verre kolonie, overleefde dat ook, kwam nogmaals terug, trouwde en werd vader.

De vader heeft dingen gezien, meegemaakt, is getuige geweest - zijn generatie heeft dingen gedaan waar L geen enkele ervaring mee heeft. Toch schrikt L snel op van onrustig volk. Hij heeft dan de neiging te vluchten, ergens in struikgewas te wachten tot het voorbij is.

De vader, die gezien heeft, vraagt of hij een herinnering in het breviergebied van pan Radix mag achterlaten. L heeft daar niets over te zeggen, maar verbaasd over deze toegekende autoriteit stemt hij in.

De herinnering bestaat uit een bakje van ongeveer 10 centimeter doorsnee met een stekje van een vetplant en wat keitjes eromheen.

De vader legt, terzijde gestaan door L, op een willekeurige datum het bakje in de rand van Zaal 3.

Daar waar een ree woont, zo schichtig dat het zelfs vlucht voor L.

Daar waar grimmige varens waken tussen het opschot.

Twee dingen.

Eén.

Het universum (het geheel van Natuur en tijd) lijkt onmetelijk oud, maar is het niet. En ons verstand is er nog veel korter; onbegrijpelijk kort.

Laten we ons een jaar voorstellen als een millimeter. Dan kun je je 14 miljard jaar - zo oud is het heelal nu ongeveer, dus zolang ook bestaat de tijd - voorstellen als een lijn van 14 miljard millimeter, oftewel 14.000 kilometer. Dat is een streep van centraal Australië naar de Heidenhoekse Vloed.

De tijd is dus nog zo jong dat zij zich simpel laat visualiseren: het is een heel overzichtelijk lijntje dat nog niet de helft van de Aarde omspannt.

Op die lijn van centraal Australië naar de Heidenhoekse Vloed bestaat de huidige mensensoort, homo sapiens sapiens, slechts de laatste 200 meter.

Geen wonder dat we nog van die ontzettende apen zijn, denkt L. Hij schrijft dit op in de open lucht.

Ongeveer op 200 meter afstand, richting Australië, ziet hij een boerderij. Stel dat hij erheen loopt - L zal er de wording van de homo sapiens mee overbruggen - en aanklopt.

Hij mag blij zijn als ze kunnen open doen: qua tijdruimte hangen ze er nog met bananen in de hand aan het plafond.

L zelf is dus ook eigenlijk nog een aap. Eén met een bestelwagentje en een beleggingshypotheek, dat wel. Maar het is duidelijk dat men nog niet teveel van de mensheid noch van L kan verwachten.

Twee.

L vindt dat je kunt zeggen, de dieren zijn onschuldig. Zij weten immers niet wat zij doen, ook al doen zij soms bepaald onaangename dingen.

Maar L is niet zo ruimhartig als Jezus aan het kruis, die veronderstelde dat degenen die hem vastspijkerden evenmin wisten wat zij deden.

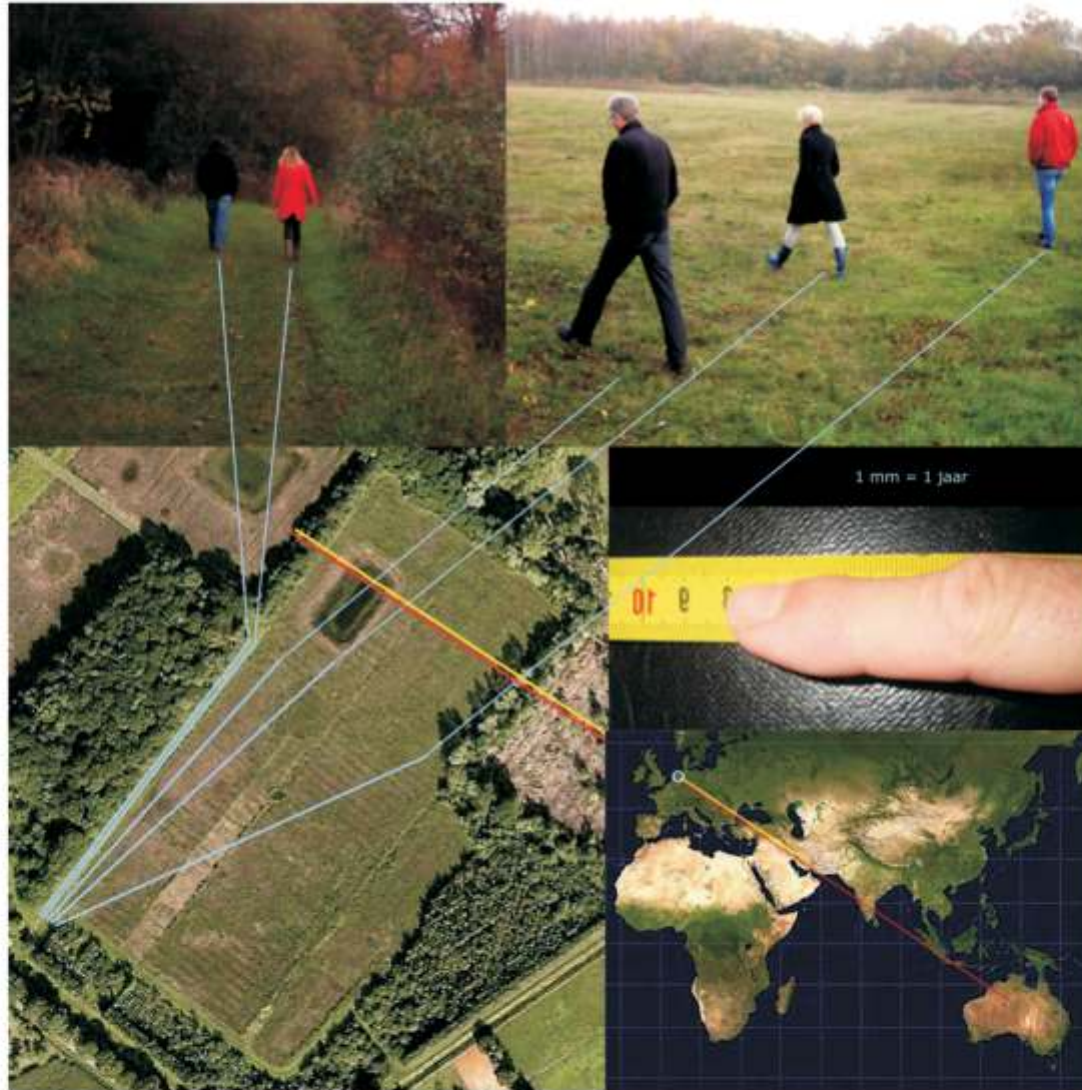
In hermeneutische zin (L wil dit moeilijke woord graag gebruiken, want het is een mooi woord), in hermeneutische zin dus, denkt L deze bijbelse anekdote wel te snappen. De spijkerende soldaten wisten namelijk toen natuurlijk nog niet hoe beroemd Jezus later zou worden als verlosser, en hoe er zelfs een hele jaartelling aan hem gewijd zou worden. Bovendien moest Jezus dood van God, maar die had dat niet met zoveel woorden tegen de soldaten gezegd. In die zin wisten ze dus inderdaad niet wat zij deden. Zij waren slechts onnozele instrumenten in de planning Gods.

Wat zij wél wisten, is dat het slaan van spijkers door lichaamsdelen een daad van negatieve aard is.

Dat zij desondanks spijkerden, daaraan zijn zij dus schuldig.

De homo sapiens sapiens moet zich niet ook nog eens van de domme gaan houden.

Museum Radix
Hal A, (Heimelijk) verlangen
Pikethandeling 8, 11 november 2011
Michiel Gerlagh, Anton Klein, Tom Moers, Saar Veneman, Jolanda Waaijler

De ree ziet L en smeert 'm. Instinctief denkt de ree, L = eng.
De hongerige wolf, bijvoorbeeld, denkt dat niet. Die denkt, L = hap!

Wie de ree en wolf vraagt hun associaties bij L te tekenen, krijgt van ieder een heel eigen beeld.
De ree zal een wereld vol monsters tekenen. De hel.
De wolf gedekte tafels vol heerlijkheden. Luilekkerland.

De wolf waart momenteel niet rond in de Heidenhoek.
Maar het gerucht van zijn terugkeer gaat.
En nu reeds zijn er die zeggen dat zijn reputatie onterecht is.

planRadix.nl

nummer 6, mei 2014